

Odlišné stanovisko sudcu Lajosa Mészárosa

k uzneseniu Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 36/2015-29

1. Anonymný jednotlivec sa obrátil na verejnú ochrankyňu práv, aby preskúmala, či podmieňovanie dávok v hmotnej núdzi výkonom ponúknutej práce je právne korektné. V uznesení sp. zn. PL. ÚS 36/2015 je v bode 6 a 7 napísané, *«že možno dospieť k názoru, že postavenie verejného ochrancu práv v Slovenskej republike je de constitutione lata viac podobné súdom ako iným subjektom, najmä politickej povahy (skupine poslancov, prezidentovi či vláde). Aj preto ústavodarca v čl. 151a ods. 2 ústavy podmienil oprávnenie verejného ochrancu práv podať návrh podľa čl. 125 ústavy spôsobom, „ak všeobecne záväzný právny predpis porušuje základné právo alebo slobodu priznanú fyzickej osobe alebo právnickej osobe a podľa názoru ústavného súdu predmetný anonymný podnet prima facie tomu konkrétne nenasvedčuje už len z toho dôvodu, že nie je podaním konkrétnej osoby, ktorá by bola dotknutá na svojich základných právach (podáva to v mene „desiatok tisíc občanov“), do ktorých zasiahlo vykonávanie inkriminovaných príslušných ustanovení zákona o hmotnej núdzi.»*

2. Akokoľvek sa snažím byť na seba prísny a všemožne overovať, či sa nemýlim, vychádza mi, že podanie verejnej ochrankyne práv malo byť prijaté na ďalšie konanie, a preto k rozhodnutiu pripájam svoje odlišné stanovisko, ktoré nadväzuje aj na disenty k uzneseniam sp. zn. PL. ÚS 5/2014 a sp. zn. PL. ÚS 40/2014.

3. Pokúsme sa najprv nazerať na vec čo najneutrálnejšie, bez teleologického výkladu, bez predvedenia (Vorverständnis), hádam až nominálne (akoby sme uvažovali, či vozidlom je aj *motorové* vozidlo...; porov. odlišné stanovisko sudcov Juraja Horvátha, Jána Lubyho a Lajosa Mészárosa k rozhodnutiu pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky vo veci sp. zn. PL. ÚS 97/2011). Predpis, norma v čl. 151a ods. 6 ústavy vyzýva zákon, aby upravil podrobnosti o predkladaní návrhov na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky podľa čl. 130 ods. 1 písm. g).

Ustanovenie § 13 zákona č. 564/2001 Z. z. znie: (1) Verejný ochranca práv koná na základe podnetu fyzickej osoby alebo právnickej osoby alebo z vlastnej iniciatívy. (3) Z podnetu musí byť zrejmé, _____(medzera je úmyselná, pozn.) akej veci sa týka, proti ktorému orgánu verejnej správy smeruje a čoho sa podávateľ podnetu domáha. (8) Podnet, v ktorom podávateľ podnetu neuvádza svoje meno, priezvisko a adresu (právnická osoba svoj názov a sídlo), je anonymný podnet. Anonymný podnet nemusí verejný ochranca práv vybavovať.

4. Z citovaných viet a z toho, že z podnetu nemusí byť zrejmé, kto ho podáva, mi vychádza, že striktne vzaté podnet nemusí podávať identifikovateľná osoba.

5. Tradičnou úlohou verejnej ochrankyne práv je chrániť jednotlivcov, zraniteľné menšiny zvlášť, pred verejnou správou, pred byrokraciou v zložitej spoločnosti modernity. Zákon o hmotnej núdzi je vykonávaný miestnou verejnou správou a predstava, že by sa jeho adresáti sofistikovane bránili súdnou cestou, je nepravdepodobná. Z tohto pohľadu je tento prípad typický pre uplatnenie právomoci verejnej ochrankyne práv. Na tomto mieste by jeden mohol argumentovať (pričom by sa už nachádzal mimo doslovný zákonný text), že by bolo osožné overiť, či podnecovateľ je naozaj obeťou sporného predpisu, alebo nie. Odpovedám tak, že to robiť netreba, a to z toho dôvodu, že daná otázka ústavnosti *prima facie* (povedané s väčšinou v jej bode 7) nie je špekulatívna, nie je akademická, nie je vrtochom (spomeňme si na vlastnosť vlastnej iniciatívy verejnej ochrankyne práv v bode 3), či snahou čistiť právny poriadok od nejakých zabudnutých noriem a, samozrejme, referenčnými normami sú len základné práva. Naopak, zákon o hmotnej núdzi ťažil spoločnosť, a tak bolo prirodzené, že verejná ochrankyňa práv vec uchopila. Práve to je ten arci nepolitický pohľad verejnej ochrankyne práv, ktorým argumentuje väčšina. Asi sa nevyhnem podozreniu z romantizovania, ale tu sa nemožno zaobiť bez nejakej miery dôvery v inštitúciu verejnej ochrankyne práv, a to bez vnášania nejakých doktrín typu zásady ústavnej spolupráce medzi štátnymi orgánmi. Verejné inštitúcie a napokon aj právo sú držané dôverou. Zároveň si myslím, že paralela s konkrétnou ochranou ústavnosti iniciovanou všeobecnými súdmi neobstojí úplne: Všeobecný súd pochybuje sám vo svojom rozhodovaní o súladnosti nižšej normy, ktorou je viazaný, zatiaľ čo verejná ochrankyňa práv nerozhoduje vo veci, je sprostredkovateľom medzi právnymi problémami jednotlivcov a súladnosťou noriem (spomeňme si na vlastnosť vlastnej iniciatívy verejnej ochrankyne práv v bode 3). Verejná ochrankyňa práv je preto podľa môjho názoru skôr „vozidlom“, ktoré prekonáva pre jednotlivca formálne, ale hlavne prakticky, neprekonateľnú vzdialenosť konania jednak podľa čl. 125 ústavy (konanie

o ne/súlade, v ktorom navrhovateľom fyzická a právnická osoba byť nemôže, i keď by sa jej predpis týkal), ako aj konania podľa čl. 127 ústavy (individuálna sťažnosť, kde fyzická osoba a právnická osoba navrhovateľom je, ale nemôže sa sťažovať na znenie právneho predpisu, len na jeho aplikáciu v jej vlastnej veci). Nároky väčšiny ústavného súdu na podania verejnej ochrankyne práv sa aj z tohto pohľadu javia nadštandardné.

6. Aj keď ústavný súd odobril v náleze sp. zn. PL. ÚS 8/2014 sporné ustanovenia zákona o hmotnej núdzi (dostupné na http://portal.concourt.sk/plugins/servlet/get/attachment/page/ts_data/Tl_info_45_15_o_doslanie_nalezu_hmotna_nudza_.pdf), rozsah referenčných noriem návrhu verejnej ochrankyne práv bol širší, a tak vec nebola posúdená v úplnosti, ale v časti referenčných noriem ostala otvorená bez účinkov *res iudicata*.

7. Sám som zvedavý, ako sa bude občianska spoločnosť a konštitucionalistická komunita pozeráť na túto diskusiu s odstupom času.

V Košiciach 10. júna 2015